

**КАРПАТСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
АВГУСТИНА ВОЛОШИНА**
Кафедра філософії, богослов'я та гуманітарних наук

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ
ДИСЦИПЛІНИ
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДЕРЖАВНОГО ТА
КАНОНІЧНОГО ПРАВА**

Спеціальність 041 Богослов'я

Галузь знань 04 Богослов'я

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол №1 від 27серпня 2020 р.

Гарант освітньої програми

Викладач дисципліни

Анотація курсу

Курс призначений для магістрів, які будуть висококваліфікованими фахівцями в галузі та за спеціальністю «Богослів'я», здатні розв'язувати комплексні проблеми та складні спеціалізовані задачі у сфері професійної діяльності, проводити оригінальні самостійні наукові дослідження та здійснювати науково-педагогічну діяльність. Саме тому, основна увага під час навчання буде приділена формуванню у студентів чіткого цілісного уявлення про природу взаємодії державної та церковно-правової свідомості та усвідомленню необхідності та значення церковних канонів та діючого церковного законодавства в контексті держави.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти будуть знати:

- розширене пояснення основних богословських доктрин, церковного права, термінів, методів, понять, принципів тощо;
- керуватися у своїй діяльності принципами толерантності, творчого діалогу, співробітництва, взаємоповаги до всіх учасників освітнього процесу;
- знати особливості використання досягнень в області соціально-гуманітарних наук при освоєнні профільних богословських дисциплін;
- критично інтерпретувати сучасні релігійні системи і думки крізь призму православного богословського вчення.

Мета навчання

Після успішного закінчення курсу студенти будуть здатні:

- розуміти необхідність і значимість церковних канонів як найважливішого правового русла, що направляє благодатне життя Церкви;
- розуміти сучасні проблеми канонічного права, історію їх виникнення та витоки канонічних норм, відповідно до яких здійснюються Таїнства і обряди Православної Церкви.

Форми і методи навчання

Курс буде викладений у формі лекцій та практичних занять, організації самостійної роботи студентів в бібліотеках та комп'ютерних мережах . Викладач використовуватиме проблемні та інтерактивні методи навчання, консультації.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	бакалавр	Вібіркова	
Модулів – 2	04 Богослов'я	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2	041 Богослов'я	1	-
Загальна кількість годин - 150		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: 4		24	-
		Практичні, семінарські	
		14	
		Самостійна робота	
		112	-
		Індивідуальні завдання:	
	год.		
	-	-	
Вид контролю: залік (7-й семестр), екзамен (8-й семестр)			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить:
для денної форми навчання – 25 %

3. Програма навчальної дисципліни

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВНОГО ТА КАНОНІЧНОГО ПРАВА

ТЕМА 1. Поняття і види релігій та їх роль у регулюванні державно-суспільних відносин.

Релігія як предмет дослідження, поняття релігії. Структура сучасних релігій. Основні теорії походження релігій. Характеристика релігій світу. Види релігій. Релігійні вірування первісного суспільства. Політеїстичні релігії Стародавнього Сходу та Античності. Монотеїстичні релігії, поняття та особливості генезису.

Іудаїзм, основні положення, течії, джерела.

Причини виникнення, ідеологія та основні догми християнства. Розвиток християнства та особливості його основних напрямків: католицизм, православ'я, протестантизм.

Мусульманське віровчення та головні течії ісламу.

Філософсько-моральні релігійні вчення як доктрина формування релігійної правової системи та їх джерела.

ТЕМА 2. Актуальні проблеми сучасного церковно-канонічного права.

Християнське віровчення як основа становлення і розвитку церковно-канонічного права. Виникнення церковно-канонічного права. Історичні етапи розвитку церковно-канонічного права. Східна та західна традиції церковно-канонічного права. Візантійський період церковного права. Формування «нового» канонічного права в Західній Європі.

Ключіська реформа та Папська революція. Канонічне право в епоху Реформації та Контрреформації. Аугсбурзький мир та початок секуляризації права.

Особливості розвитку канонічного права на землях України. Поширення християнства та формування церковного права на Русі. Розвиток канонічного права в правилах помісних соборів та суддебниках. Реформи Петра Могили. Канонічне право в Синодальний період. Відродження патріархату. Сучасний етап розвитку канонічного права.

Вивчення церковно-канонічного права в історії юридичної науки. Рецепція римського права та схоластичний метод дослідження. Виникнення європейських університетів.

ТЕМА 3. Джерела церковно-канонічного права, їх кореляція з джерелами права державного.

Історичні типи та види джерел канонічного права. Поняття та особливості джерел церковно-канонічного права. Система джерел канонічного права, ієрархія норм. Матеріальні та формальні джерела. Право природне та позитивне, внутрішнє та зовнішнє, загальне і приватне. Біблійне право. Церковне законодавство. Звичаєве канонічне право.

Загальні джерела церковно-канонічного права. Правила Святих Апостолів. Правила Вселенських соборів. Кодекси канонічного права. Правила святих отців. Державне законодавство по церковним відносинам. Особливі джерела церковно-канонічного права Православної та Католицької церкви. Протестантські джерела церковно-канонічного права.

Змістовий модуль № 2.

СПЕЦІАЛЬНА ЧАСТИНА ЦЕРКОВНО-КАНОНІЧНОГО ПРАВА

ТЕМА 4. Актуальні проблеми історико-правових відносин церкви і держави.

Християнське вчення про державу. Юридичний статус церкви. Соціальне вчення церкви.

Церква, право і держава античного періоду. Держава, право і церква періоду раннього християнства. Симфонічні церковно-державні відносини, теорія двох мечів, вершника та стремені, принцип примату папської влади. Правові засади державно-церковних відносин в епоху Середньовіччя. Державно-церковні відносини в період Реформації. Державно-церковні правовідносини Нового часу. Держава, право і церква в Новітній історії.

Моделі та механізм правового регулювання сучасних церковно-державних правовідносин. Моделі правового регулювання сучасних церковних відносин в пострадянському просторі. Державно-церковні правовідносини в суверенній Україні. Реалізація Європейської теорії вільної церкви в правовідносинах церкви і сучасних держав.

ТЕМА 5. Устрій християнських церков та їх правове становище в державі.

Адміністративно-територіальний поділ церкви. Устрій та правове становище католицької церкви. Устрій та правове становище православної помісної церкви. Автокефальна православна церква: суть, устрій та правовий статус.

Устрій, організація та функціонування парафії, церковно-адміністративного благочинного округу, єпархій. Особливості правового становища монастирів та чернецтва.

Церковне управління та ієрархія Української Православної церкви.

ТЕМА 6. Правовий статус суб'єктів церковно-канонічного права. Об'єкти канонічного права.

Церква як суб'єкт канонічного права. Види церковної влади. Законодавча влада церкви. Церковне управління та нагляд.

Церковно-судові інстанції. Еволюція та юрисдикція церковного суду. Церковний суд Давньої церкви. Візантійський церковний суд. Церковний суд на Русі. Церковний суд в католицькій церкві. Вищі церковні інстанції Римського престолу. Особливості сучасної судової церковної влади. Повчальна влада церкви. Система церковної освіти.

Особливості правового статусу служителів церкви та мирян.

Поняття та зміст правового статусу служителів церкви. Ієрархія священницьких санів і посад. Вимоги до кандидатів кліру. Права та обов'язки служителів церкви. Правовий статус чернецтва. Канонізація та беатифікація.

Поняття, види та особливості об'єктів церковно-канонічного права. Зміст та порядок проведення церковних таїнств.

ТЕМА 7. Цивільно-канонічні правовідносини. Їх кореляція з правом державним

Особливості цивільно-канонічних правовідносин. Майнові цивільно-канонічні правовідносини.

Церковне майно та його правовий статус. Об'єкти церковного майна. Майнове утримання духівництва.

Канонічне договірне право. Нотаріальні функції суб'єктів канонічного права.

Канонічне спадкове право.

Система канонічних цивільно-процесуальних процедур. Канонічні колізійні процедури. Процедури розгляду цивільних справ. Порядок подання та розгляду судових апеляцій.

ТЕМА 8. Канонічні шлюбно-сімейні правовідносини. Їх кореляція з правом державним

Сутність шлюбу, значення шлюбного союзу. Шлюб як таїнство та договір. Вінчання та його правові наслідки. Порядок укладання шлюбу. Перепони до шлюбу. Процедура, підстави та юридичні наслідки розлучення. Конфесійні особливості правового регулювання шлюбних відносин.

ТЕМА 9. Канонічно-кримінальні правовідносини та процес. Їх кореляція з правом державним

Поняття та особливості канонічно-кримінальних правовідносин в історичному аспекті. Співвідношення злочину і гріха.

Поняття епитимії. Загальні та особливі церковні покарання. Відповідальність служителів церкви та мирян за правопорушення. Обставини, що пом'якшують чи обтяжують відповідальність.

Порядок судочинства за канонічним правом. Поняття та види доказів. Роль клятви та ордалії. Застосування церковних покарань. Інквізиція та скруги у судовому процесі церкви.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин						Форма контролю
	усього	у тому числі					
		л	п	лаб	інд.	с.р.	
Змістовий модуль 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВНОГО ТА КАНОНІЧНОГО ПРАВА							
Тема 1. Поняття і види релігій та їх роль у регулюванні державно-суспільних відносин.	16	4				12	у
Тема 2. Актуальні проблеми сучасного церковно-канонічного права.	18	4	2			12	у
Тема 3. Джерела церковно-канонічного права, їх кореляція з джерелами права державного.	23	4	2			12	МК-1 (5 а.г.)
Змістовий модуль 2. СПЕЦІАЛЬНА ЧАСТИНА ЦЕРКОВНО-КАНОНІЧНОГО ПРАВА							
Тема 4. Історико-правовий аналіз відносин церкви і держави.	16	2	2			12	у
Тема 5. Устрій християнських церков та їх правове становище.	16	2	2			12	у
Тема 6. Правовий статус суб'єктів церковно-канонічного права. Об'єкти канонічного права.	16	2	2			12	у
Тема 7. Цивільно-канонічні правовідносини. Їх кореляція з правом державним	14	2	2			10	у
Тема 8. Канонічно-кримінальні	14	2	2			10	у

правовідносини та процес. Їх кореляція з правом державним							
Тема 9. Канонічно-кримінальні правовідносини та процес. Їх кореляція з правом державним	17	2				10	МК-2 (5 а.г.)
Усього годин	150	24	14				112

5. Теми практичних занять (денна форма)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	ТЕМА 1. Поняття і види релігій та їх роль у регулюванні державно-суспільних відносин.	-
2.	ТЕМА 2. Актуальні проблеми сучасного церковно-канонічного права.	2
3.	ТЕМА 3. Джерела церковно-канонічного права, їх кореляція з джерелами права державного.	2
4.	ТЕМА 4. Актуальні проблеми історико-правових відносин церкви і держави.	2
5.	ТЕМА 5. Устрій християнських церков та їх правове становище в державі.	2
6.	ТЕМА 6. Правовий статус суб'єктів церковно-канонічного права. Об'єкти канонічного права.	2
7.	ТЕМА 7. Цивільно-канонічні правовідносини. Їх кореляція з правом державним	2
8.	ТЕМА 8. Канонічні шлюбно-сімейні правовідносини. Їх кореляція з правом державним	2
Разом:		14

6. Самостійна робота (денна форма)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Поняття і види релігій та їх роль у регулюванні суспільних відносин.	12
2.	Науково-методологічні засади, історичні умови виникнення і розвиток церковно-канонічного права.	12
3.	Джерела церковно-канонічного права.	12
4.	Історико-правовий аналіз відносин церкви і держави.	12

5.	Устрій християнських церков та їх правове становище.	12
6.	Правовий статус суб'єктів церковно-канонічного права. Об'єкти канонічного права.	12
7.	Цивільно-канонічні правовідносини.	10
8.	Канонічні шлюбно-сімейні правовідносини.	10
9.	Канонічно-кримінальні правовідносини та процес.	10
Разом:		112

8. Методи навчання

У процесі викладання навчальної дисципліни «Церковно-канонічне право» викладач використовує наступні **групи методів навчання**:

1. Словесні (лекція, бесіда, обговорення, інструктаж).
2. Наочні (ілюстрація, демонстрація (з використанням нормативно-законодавчих актів, таблиць та схем, електронних презентацій, показ відеолекцій).
3. Практичні (опитування на практичних заняттях; виконання тестових завдань; робота з підручником, першоджерелами; виконання індивідуальних завдань самостійної роботи (див. вище); контрольні роботи).

9. Методи контролю

Викладач використовує наступні групи методик контролю знань студентів, які вивчають навчальну дисципліну «Церковно-канонічне право»:

1. Методи усного контролю (монологічна відповідь студента на окреме питання теми практичного заняття у індивідуальній та фронтальній формах; запитально-відповідна бесіда під час роз'яснення проблемного питання на практичному занятті; залік у формі усної відповіді на два запитання з переліку питань).
2. Письмовий контроль (виконання індивідуальної самостійної роботи; модульна контрольна робота; дидактичні тестові завдання).
3. Методи практичного контролю (перевірка змістового наповнення електронної презентації).

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Практичні заняття						Сума
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2			
Тема 1-2	Тема 3	Тема 4	Тема 5	Тема 6-7	Тема 8-9	
6	6	4	6	4	4	30
самостійна робота			самостійна робота			
10			10			20
Модульна контрольна робота № 1			Модульна контрольна робота № 2			50

25	25	
Всього:		100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
90–100	A	відмінно	зараховано
82–89	B	добре	
74–81	C		
64–73	D	задовільно	
60–63	E		
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. Рекомендована література

Базова

1. Трофанчук Г. І. Канонічне право. Курс лекцій: навчальний посібник. Видавництво Юрінком - Інтер, 2015
2. Белякова Е.В. Церковный суд и проблемы церковной жизни – М., 2014
3. Варьяс М.Ю. Краткий курс церковного права. – М., 2011
4. Васильев Л.С. История религий Востока – М., 1988
5. Рене Давид Основные правовые системы современности – М., 1996
6. Джероза Либеро. Каноническое право в католической церкви – М., 1996
7. Кураев А. Православие и право. Издание Сретенского монастыря, 1997
8. Павлов А.С. Курс церковного права – СПб., 2002
9. Суворов Н.С. Учебник церковного права – М., 2004
10. Цыпин А. Курс церковного права – М., 2004
11. Яблоков И.Н. Религиоведение – М., 1998

Допоміжна

1. Аннерс Э. История европейского права – М., 1996
2. Бачинский А. Право церковное – Львов, 1900
3. Белякова Е.В. Церковный суд и проблемы церковной жизни – М., 2004
4. Берман Г.Дж. Западная традиция права: эпоха формирования – М. 1998
5. Блок М. Феодалнесуспільство / Пер. с фр. – К., 2001
6. Варьяс М.Ю. Краткий курс церковного права. – М., 2001
7. Васильев Л.С. История религий Востока – М., 1988

8. Вишневикий А.А. Брачно-семејніе відношення в средневековом каноническом праве // Вестник російського університета Дружбы народів – М., 1997 - №2 – С. 41-48
9. Гараджа В.И. Социология религии – М., 1996
10. Гергей Е. История папства – М., 1996
11. Головащенко С. Історія християнства. Курс лекцій. – К., 1999
12. Грушевський М. Історія України – Русі – К., 1992
13. Рене Давид Основные правовые системы современности – М., 1996
14. Джероза Либери. Каноническое право в католической церкви – М., 1996
15. Джероза Либери. Церковне право – Львів, 2001
16. Егер О. Всемирная история. Средние века – М., 2006
17. Зонова Т.В. Дипломатия Ватикана в контексте эволюции европейской политической системы – М., 2000
18. Ісиченко Ігор, Архієпископ. Загальна церковна історія – Х., 2001
19. Історія православної церкви в Україні – К., 1997
20. Історія релігії в Україні. За ред. Колодного А.М. і Яроцького П.Л. – К., 1999
21. Карташев А.В. Вселенские Соборы. – М., 1994
22. Карташев А.В. История Русской Церкви - М., 2004
23. Ключевский В.О. Курс русской истории – М., 1987
24. Колодний А.М. Історія релігії в Україні – 1999
25. Колодний А.М. Релігія в духовному житті українського народу – К., 1994
26. Кураев А. Православне и право. Издание Сретенского монастыря, 1997
27. Лебедев А.П. История Константинопольских соборов IX века – СПб., 2001
28. Лебедев А.П. История разделения церквей в IX, X и XI веках – СПб., 2001
29. Ле Гофф Ж. Цивилизация средневекового Запада / Пер. с фр. – Екатеринбург, 2005
30. Лінч Д. Середньовічна Церква – К., 1994
31. Липинський В. Релігія і Церква в Україні – К., 1995
32. Лозинский С.Г. История папства – М., 1986
33. Лубський В.І. Релігієзнавство – К., 1999
34. Мень А. История религии. В 2-х кн. – М., 1998
35. Мишель Малерб. Религии человечества – М., 1997
36. Никольский Н.М. История Русской церкви – М., 1983
37. Огієнко І.І. Українська церква – К., 1993
38. Павлов А.С. Курс церковного права – СПб., 2002
39. Павлов С.В., Мезенцев К.В., Любіцева О.О. Географія релігій – К., 1998
40. Победоносцев К.П. История Православной Церкви до начала разделения Церквей – СПб., 2006
41. Политические структуры эпохи феодализма в Западной Европе (VI – XVII вв.) – Л., 1990
42. Релігієзнавство. За ред. Рибачука М.Ф. – К., 2000
43. Рожков В. Очерки по истории Римско-католической церкви – М., 1998
44. Стратилатов И. Древность и важность апостольских правил – СПб., 1996
45. Суворов Н.С. Учебник церковного права – М., 2004
46. Тихонравов Ю.В. Основы философии права – М., 1997
47. Тойнбі А.Дж. Дослідження історії – К., 1995
48. Толкачова Н.Є. Звичаєве право – К., 2005
49. Флавий И. Иудейские древности – М., 2002
50. Цветкова Ю.В. До проблеми розгляду права на свободу віросповідання у Європейському суді з прав людини / Бюлетень Міністерства юстиції 2008, №
51. Цыпин А. Курс церковного права – М., 2004
52. Яблоков И.Н. Религиоведение – М., 1998